

*Hoe Margarieta bedrogen was ende wech gbevoert, ende dye
coopman, aenden Atheenschen zeecant, ende boese die
vianden ontfaen ¹ als camerieren.*

Dat .VIJ. capittel.

“O, Margarieta, bloome, ² wel sijt vonden! U vader ende u vrouwe moeder sijn in groten drucke om dat verlies van u, ende si hebben ons ghesonden om u te soecken ende u te vinden, als wi ghedaen hebben, dies wi seer verblijt sijn. Comt, hier is eenen waghē mit maechden die nae u wacht! Wy willen [a5rb] varen weder in uus vaders hof.”

Margrieta verwonderde ende seyde: “Vrient, wat segt ghy? Hoe behaecht u dit? Willen wi hier op gaen sitten ende varen te hove?”

Die coopman twivelde ende seide: “Ic duchte, Margrieta, schoon maecht, dat ons dit varen qualic becomen sal.”

“Ten sal,” seyde Margrieta,

“Dat hope ic ...”

“want tsijn mijn camerieren, ende tsijn die voerlieden mijns vaders. Ic kense seer wel!”

Mer nochtans twivelde die coopman ende vreesde voor alfs ³ bedroch, alst was. Ende si ginghen sitten op die wagen, ende daer vielen si beide op in slape. Ende die vianden voerdense wel twee hondert mijlen uutē wege tot by die haven van Athenen, dat si niet weten en soudē waer si waren. Ende dit deden die duvels al omme dat sy Margrieten bringen soudē ter violencien, ⁴ so men noch na wel horen sal.

Margarieta ontweckende, was verwondert. Si en sach camerieren noch waghē noch niemant dan die coopman. Doen seide si: “Ay lacen, vrient, wi sijn bedrogen! Waer sijn wi nu? Twas alfs ghespuys dat ons

1. ontfaen: ontvangen

2. bloome: ‘Margriet’ betekent ‘parel’ in het Grieks en die betekenis heeft het ook in het Middelnederlands. Maar aan het einde van de Middeleeuwen komt ‘margriet’ voor als benaming voor een bloem: de ‘kersouwe’ (madelief). Verderop in capittel .XVI. legt Margrieta haar naam uit als een bloemennaam.

3. alfs: duivels

4. bringen ter violencien: verkrachten

aldus bedroghen heeft. Wat nu te rade?”

Die coopman seyde: “Ay lacen, ic en weet! ¹ Ic heb dic ² te Lymborch
gegaen uut ende in, mer desen wech en ghinc ic noyt. Ende tis met
mi ³ eenen onbekenden wech. God ontferms! Ic seidet wel, doen wi te
wagen ghinghen, dat ⁴ ons niet wel lonen ⁵ en soude.”

Aldus bleven si daer sitten onder hem beyden, niet wetende waer
dat si waren.

1. Cock 1544: ic en weets niet

2. dic: dikwijls

3. met mi: voor mij

4. dat: dat het

5. niet wel lonen: kwaad opbreken

Off duuels te samen baert nu
 practyken het is tijt want mar-
 grieta moet vā ons bedioghen sijn so
 dat wīse bringē mogē tot oncuysheit
 met practyken oft anders Die ander
 duuels sepdē hoe sullenē wi daer toe
 gebinghē dat si sloege in desperacien
 Dat suldy hoer seide rueter quaet. ghi
 snellaert sult hier gaen maken een ca-
 steel costelic en rīckelic. en dat casteel
 salnē berendē op sijn alder chierlicke
 en costelicke. en met alderhande speel
 vā herpen sloepten luyten en ander
 instrumenten vā musiken om haer
 te verblīsen. ende ic sal mi stellen oft ic
 haer vader waer. en salse eerlikē ont-
 fanghē met groter blīschap met gro-
 ter melodien. en dat om dat ic quan-
 tūps vinde die ic verlorē hadde. Dien
 raet docht den duuels wter matē seer

goet. en si ginghē metten en
 tynmerē daer ter stont een
 casteel dat seer haestelic van
 hē liede ghemact was. eer
 men hier eē hoender hot tyn-
 merē soude haddē si dat slot
 getymmer. **M**argrieta en
 die cooym an stonde op van
 daer si laten. en si ghinghen
 valse voor. **M**argarieta die
 claechde vā hunger mer spū-
 se en dīanc was haer onge-
 reedt anders dā wilde appe-
 len of wilde peren en ander
 wilt fruyt daer si mede ghe-
 doen moesten tot dattet god
 badt verlaghe. **A**l coutende
 en clagende ginghē si aldus
 voort so verre dat si saghen
 blinckē tegē tīchē der sonnē
 dat casteel **M**argrieta seide
 totte cooym an die si vadere
 hier. wille wi daer nae gaē totte caste-
 le om te besien oft wi daer mochtē crū-
 ghē eenighe prouande dwelc ons vā
 node is. Die cooym an seide o dochter
 het waer seer goet wāt dē hunger in a-
 ket mi al flacu. mer god geue di ghe-
 bedioch en mach sijn. en dat wi onge-
 sehent bliuē vandē vosen vīant **M**ē
 sepdē margrieta dat moet waer sijn.
 en si ginghē stoutelikē voort tot dat si
 quamē voort casteel daer si in hooidē
 alderhādē melodije vā spele. dat mar-
 grieta en die cooymā verblīdē inder
 sielē doot soete gedanc dat si vergatē
 te cloppen voor die poore. so seer luy-
 sterde si na dat speel en dē sanc dat die
 vīant dede o een bedrieghē. **T**e eynde
 so cloppen si. als si gedopt haddē quā-
 mer een vīant ghecleet costelic als een
 schoon ionghelīn en vīaechde wie is

Hoe die vianden een casteel maecten, daer si Margrieten in onfangen ¹ sullen, die een duvel ghecleet als haer vader, ende die ander duvels als jongelinghen.

Dat .VIIJ. capittel.

[a5va] “Ghy duvels te samen, baert nu practijken!² Het is tijt, want Margrieta moet van ons bedroghen sijn, so dat wijse bringen mogen tot oncuysheit met practijken oft anders.”

Die ander duvels seyden: “Hoe sullense wi daer toe gebringhen dat si sloege in desperacien?”³

“Dat suldy horen,” seide Tueter quaet.⁴ “Ghi, Snellaert,⁵ sult hier gaen maken een casteel costelic ende rijckelic, ende dat casteel salmen bereyden op sijn alder chierlicste ende costelicste, ende met alderhande speel van herpen, floeyten,⁶ luyten ende ander instrumenten van muysiken om haer te verblijen. Ende ic sal mi stellen⁷ oft ic haer vader waer, ende salse eerliken⁸ ontfanghen met groter blijerschap, met groter melodijen, ende dat om dat ic quansuys⁹ vinde die ic verloren hadde.”

Dien raet docht den duvels uuter maten seer [a5vb] goet, ende si ginghen metsen ende tymmeren¹⁰ daer ter stont een casteel dat seer haestelic van hem lieden ghemaect was. Eer men hier een hoender kot timmeren soude, hadden si dat slot getymmert!¹¹

1. onfangen: in Antwerpse drukken uit deze periode wordt wel vaker de ‘t’ weggelaten en soms hypercorrect toegevoegd.

2. baert nu practijken: verzin een list

3. sloege in desperacien: tot wanhoop vervalt — een middeleeuws mens dat wanhoopt, dat wil zeggen niet meer gelooft in Gods hulp en genade, verkeert in staat van doodzonde en gaat na zijn / haar (al dan niet zelfgekozen) dood naar de Hel.

4. Tueter quaet: Kwaadspreker [?]

5. Snellaert: Vluggerd

6. floeyten: fluiten

7. stellen: voordoen

8. eerliken: eervol, met alle egards

9. dat ic quansuys vinde: alsof ik vind

10. metsen ende tymmeren: metselen en bouwen — ‘timmeren’ hoeft niet met hout te gebeuren, kan ook met stenen.

11. Duivels kunnen niet uit het niets scheppen, dat kan God alleen, maar zij kunnen

Margrieta ende die coopman stonden op van daer si saten, ende si ghinghen vaste voort. Margarieta die claechede van honger, mer spijsse ende dranc was haer ongereedt¹ anders dan wilde appelen of wilde peren ende ander wilt fruyt, daer si mede ghedoen mosten tot dattet God badt versaghe.² Al coutende³ ende clagende ginghen si aldus voort, so verre dat si saghē blincken tegen tshijn der sonnen dat casteel. Margrieta seide totten coopman, die si ‘vadere’ hiet: “Willen wi daer nae gaen totten castele om te besien oft wi daer mochten crijghen eenighe provande⁴ dwelc ons van node is?”

Die coopman seide: “O, dochter, het waer seer goet, want den honger maket mi al flaeu. Mer God geve dat⁵ gheen bedroch en mach sijn ende dat wi ongeschent bliven vanden bosen viant.”

“Amen,” seyde Margrieta. “Dat moet waer sijn!”

Ende si ginghen stouteliken voort⁶ tot dat si quamen voort casteel, daer si in hoorden alderhande melodije van spele, dat Margrieta ende die coopman verblijden inder sielen doort soete geclanc dat si vergaten te cloppen voor die poorte. So seer luysterden si na dat speel ende den sanc dat die viant dede om een bedrieghen.

Ten eynde so clopten si. Als si geclopt hadden, quammer een viant, ghecleet costelic als een schoon jonghelinc, ende vraechde: “Wie is [a6ra] daer?”

Si seiden beide: “Tis al vrient!”

“Spijsse ende dranc om wel te betalen,” seide Margrieta, “souden wi gaern hebben, want wi verhongert sijn.”

Mettien keec die viant quansuys uut ende seide: “Wat, Margrieta van Lymborch, sidy ditte? Comt boven! U heer vader die is daer binnen, seer bedroeft om u verlies.”

Doen seyde Margrieta: “Is mijn vader hier? Dats my een vruecht!

wel duivels snel werken.

1. ongereedt: niet voorhanden

2. versaghe: zou voorzien

3. coutende: pratend

4. provande: proviand

5. dat: dat het

6. ginghen stouteliken voort: liepen stevig door

Hoe mach hi hier comen so verre buyten conden?”¹

Die viant die loos² was, antwoorde ende seide: “Hi ginc u soecken. Aldus³ is hi gheraect in mijn casteel.”

Dit Margrieta horende, was seer verblijt, ende so was ooc die coopman, ende seiden beide te samen: “Och, leyt ons bi den hertoghe! Och, ic hebbe verlanghen om hem te sien.”

Die viant seyde: “Het sal u ghebueren. Waer sidy,⁴ hertoghe Otto van Limborch? Comt hier voor! Siet hier dijn verloren goet!”

Die duvel ghecleet⁵ sijnde als die vader, gheliet hem seer blijdelic ende seyde: “O, mijn weerdige, schone dochter Margrieta, mijn troost, mijn solaes op derde,⁶ wel sijt vonden! O, lief, hoe ist met u?”

Margrieta antwoorde: “Redelic wel, here vader, als ic u aen sie in gesonden live. Mer hoe ist met mijnder liever moeder, die schoone Ysabeele, ende met Heyndric, mijnen broeder? Hoe varen si beyde?”

Die viant antwoorde, segghende: “Dochter, ic lietse beide ghesont ende wel varende als ic u ghinc soecken.”

“Dies si Gode ghelooft!”, seyde Margrieta.

“Nu casteleyn,⁷ gaet ende laet mijnder dochtere tcasteel besien. Mer segget mi ierst, wie is dese goede man die u hier bracht heeft?”

“Vader heere, het is een coopman die alle sijn goet benomen is vanden rovers. Die vant ic claghende. Ende hi seide mi te bringhen binnen uwen hove. Mer fortuynlic⁸ sijn wi hier gheraect, so ic u int [a6rb] lange noch wel verhalen sal.”

Die viant dancte den coopman seer ende seide, hi soudet hem grotelic lonen. Die coopman danckte hem seer. Margrieta ende die casteleyn ghinghen dat casteel besien, die welcke was een viant ende

1. buyten conden: zonder bericht / zonder kennis van deze plaats

2. loos: listig

3. Cock 1544: ende aldus

4. ‘Waer sidy’ is een typische toneeluitdrukking, waarmee een speler op het toneel geroepen werd. De eerste hoofdstukken van deze prozaroman maken mede door de monologen een sterk ‘dramatische’ indruk. Gaandeweg wordt het meer en meer een ‘prozaroman’.

5. Cock 1544: geciert

6. derde: de aarde

7. casteleyn: kasteelheer

8. fortuynlic: door de grillen van het lot

daer. Si seide beide tis al vrient. spisse
 en danc om wel te betalen seide mar
 grieta soudē wi gaerū hebbē. wāt wi.
 verhongert sijn. **N**ettie keec die viāt
 quantuys wt en seide. wat margrieta
 vā lymboich sidp ditte comt bouen. v
 heer vader die is daer binnen seer be
 droeft om v verlies. **D**oen seide mar
 grieta is mī vader hier dats mī een
 vuccht. hoe mach hi hier comē so ver
 re buytē condē. **D**ie viāt die loos was
 antwoorde en seide. hi ginc v soecken
 aldus is hi gheraect in mī casteel. **D**ie
 margrieta hoerde was seer vblift. en
 so was ooc die coopmā. en seide beide
 te sijnē. och leyt ons bi den hertoghe
 och ic hebbe verlanghē om hē te sien.
Die viant seide het sal v ghebueren.
 waer sidp hertoghe otto vā limboich
 comt hier voor. siet hier dīn verloten
 goet. **D**ie duuel ghecleet sijnde als die
 vader gheliet hē seer blīdelic en seide
 o mīn weerdige schone dochter mar
 grieta. mīn troost. mī solaes op der
 de wel sijt vonden. o lief hoe ist met v.
Margrieta antwoorde redelic wel he
 re vader als ic v aē sie in gesondē līue
 mer hoe ist met mīder lieuer moeder
 die schoone pfacele en met hepdic
 mīnē broeder hoe varē si bepde. **D**ie
 viant antwoorde segghende dochter
 ic lietse beide ghesont en wel varende
 als ic v ghinc soeckē. **D**ies si gode ghe
 looft seide margrieta. **I**n casteleyn
 gaet en laet mīnder dochtere tcasteel
 besien. mer segget mī ierst wie is dese
 goede man die v hier bracht heeft. va
 der heere het ts een coopman die alle
 sijn goet benomen is vanden rouers
 die vant ic claghende. en hi seide mi te
 bringhen binnē uwen houe. mer for
 tynlic sijn wi hier gheraect so ic v int

lange noch wel verhalē sal. **D**ie viāt
 danctē dē coopmā seer en seide. hi sou
 det hem grote iclonē. **D**ie coopman
 danctē hē seer. **M**argrieta en die ca
 steleyn ghinghē dat casteel besien die
 welke was een viant en seide. o mar
 grieta wellcone maecht wat segt ghi
 vā dit schoō casteele ist niet plesant co
 steliken vā werche en wel ghewrocht
Margrieta seide iaet. ic en sach noyt
 gheen schoonder. wat segt ghi vā mī
 nen speelliedē mī musikers ist niet
 een ghenoechte om hoer die plesance
 dat schoon gheluyt der instrumenten
 en die vopsen daer op singhende. iaet
 seide margrieta het is een erts para
 dīs. mer die blīscap des hemels gaet
 hem te bouē. mer trouwē tis soet om
 hoer. en ooc mede het vlicht dē droeuē
 sinne. **D**ie viant sprac siet margrieta
 wel ouer schone maecht dit goet is aē
 mi te behuuen. hier af ben ic een heer
 vā al d; ghy hier siet en also verre als
 ghi ouer sien moecht. wat sout ghi leg
 ghē oft ic v dede verfoeckē aen uwen
 vader om v te hebbē tot eenē wetteli
 ken wiue. souder v herte wel toe ghe
 nepcht sijn om mi te nemē. **M**argrie
 ta die stont verlaghē en verbaest int
 ghesichte vanden viant. die so ouer
 schone sicheen datmē gheē schoonder
 en soude connē gheuindē dat si werde
 beuēde en seide. o iongelinc al dat mī
 nen heer vader belieft daer ben ick be
 rect roe niet teghen staende sinder be
 gheertē. so was si verblint int ghesich
 te vandē viant dat si haer seluē ouer
 gaf. **D**ie viant seide ghy segt seer wel
 ic wil gaen bestierē al dat ter maecht
 dienen mach. **C**omt alst v belieft scho
 ne bloeme. en margrieta bleef staen
 de vertwūelt en verlaghen.

Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1134, fol. a6 recto

seyde: “O, Margrieta, wel scone maecht, wat segt ghi van dit schoon casteele? Ist niet plesant,¹ costeliken van wercke ende wel ghewrocht?”²

Margrieta seyde: “Jaet, ic en sach noyt gheen schoonder!”

“Wat segt ghi van mijnen speellieden, mijn muysikers? Ist niet een ghenoechte om horen die plesance, dat schoon gheluyt der instrumenten ende die voysen daer op singhende?”

“Jaet,” seyde Margrieta, “het is een erts paradijs, mer die blijscap des Hemels gaet hem te boven! Mer trouwen,³ tis soet om horen, ende ooc mede het verlicht den droeven sinne.”

Die viant sprac: “Siet Margrieta, wel over schone maecht, dit goet is aen mi te behuwen.⁴ Hier af ben ic een heer van al dat ghy hier siet ende also verre als ghi oversien moecht. Wat sout ghi segghen oft ic u dede versoecken aen uwen vader om u te hebben tot eenen wetteliken wive? Souder u herte wel toe gheneycht sijn om mi te nemen?”

Margrieta die stont verslaghen ende verbaest int ghesichte vanden viant, die so overschone scheen datmen gheen schoonder en soude connen ghevinden, dat⁵ si werdt bevende ende seyde: “O, jongelinc, al dat mijnen heer vader belieft, daer ben ick bereet toe, niet teghen staende⁶ sijnder begheerten.”

So was si verblint int ghesichte vanden viant dat si haer selven over gaf.

Die viant seyde: “Ghy segt seer wel! Ic wil gaen bestieren al dat ter maeltijt dienen mach. Comt, alst u belieft, schone bloeme!”

Ende Margrieta bleef staende, vertwivelt ende verslaghen.

1. plesant: plezierig

2. ghewrocht: gemaakt

3. Mer trouwen: Maar voorwaar

4. aen mi te behuwen: is voor u door met mij te huwen

5. Cock 1544: so dat

6. niet teghen staende sijnder begheerten: en ik zal mij niet verzetten tegen zijn wens(en)

Hoe margrieta verbaest stont. en hoe se ter maeltijt ghinck. en hoe se die tafel segghende daert al verulooch. ta steel vianden en al datter was.

Dat. ix. capittel.

Margrieta hoe stadi verbaest alleene int schouwē vā des ionghelinc welen dat mijn herte ontsteken is in vierigher liefden. ick en weert niet wat dat bedien mach of wat dat mijns is. alle mijn sinnē sijn beroert inwendich en dat doortghesichte vā desen castelep. die so schoone is dat men sijns gelike vā schoonhedē niet vindē en can in alle die werelt. **M**aria verletent nu alsulchen sinnen dats te weder staen dat ghene dat contrarie is der maechdeliker repnichheit. ick wil v dienē mijn leuen lanc in goeder trouwē. Aldus bleef margrieta v aft

murmurerende op den hel-
schen viant die hem verische-
pen hadde als een ionghelinc
en castelep. Dese vianden
waren wt om die coopman
den hals te bicken. maer sy
en haddens gheen machte.
om dat hy eerde die moeder
sint Anna. **M**er margrieta
meenden si te bienghen tot
hare accorde mits bedroch
vā liefoen. **S**y stelden die ta-
felen. men riep die dienaers
dat al viandē waren. die du-
uel die als een hertoge was
vdeert sandt om margrietē.
om ter maeltijt te comē. seg-
ghende tot eenē viant. **G**hi
dienaere haelt margarieta
mij dochter ter maeltijt. wy
willē gaen eten **D**ie dienaer
seyde heere gaerne ic looper

om al dat ic mach. hi vant margrietē
indē boomgaert en seyde. margrieta
wel schone maecht comt tot uwen va-
der. hy gaet sitten ter maeltijt. hy be-
gheert v te hebbene. **M**argrieta ant-
woorde ic wilt gaerne doen. en si ginc
mede tot in die sale daer die hofse viant
den laten als heeren. **M**argrieta die
groete haren vader en hi seyde. doch-
ter sijt willecome. comt sicut bi mijnder
syden. wy willen gaen leuen met blis-
schapen en niet vnechdē. **C**oopman
comt ghy neuen mijn dochter sitten.
wi willen solaes hantieren. **D**ie coop-
man danctē dē hertoge en schaemde
hē seere. en die viant die als castelep
daer sat sach seer op margrieten en si
weder op hem. **D**ie vader seyde mar-
grieta dochter ect ende dinct maect
goede chiere. hper is wel waer mede.

[a6va] *Hoe Margrieta verbaest stont, ende hoese ter maeltijt ghinck,
ende hoese die tafel seghende, daert al vervlooch:
casteel, vianden ende al datter was.*

Dat .IX. capittel.

“O, Margrieta, hoe stadi verbaest alleene int schouwen van des jonghelincx wesen, dat mijn herte ontsteken is in vierigher liefden?¹ Ick en weet niet wat dat bedien² mach of wat dat mijns is. Alle mijn sinnen sijn beroert inwendich, ende dat doort tghesichte van desen casteleyn, die so schoone is datmen sijns gelike van schoonheden niet vinden en can in alle die werelt. O, Maria, verleent mi alsulcken sinnen dats te weder staen dat ghene dat contrarie is der maechdeliker reynicheit! Ick wil u dienen mijn leven lanc in goeder trouwen.”

Aldus bleef Margrieta vast [a6vb] murmurerende³ op den helschen viant die hem verschepen hadde als een jongelinc ende casteleyn.

Dese vianden waren uut om die coopman den hals te breken, maer sy en haddens gheen machte, om dat hy eerde die moeder sint Anna.⁴ Mer Margrieta meenden si te brenghen tot haren accoorde⁵ mits bedroch van liefden. Sy stelden die tafelen.⁶ Men riep die dienaers, dat al vianden waren. Die duvel die als een hertoge was vercleet, sandt om Margrieten om ter maeltijt te comen, segghende tot eenen viant: “Ghi dienaere, haelt Margarieta, mijn dochter, ter maeltijt! Wy willen gaen eten.”

Die dienaer seyde: “Heere, gaerne. Ic looper om al dat ic mach.”

Hi vant Margrieten inden boomgaert ende seyde: “Margrieta, wel schone maecht, comt tot uwen vader! Hy gaet sitten ter maeltijt. Hy begheert u te hebbene.”

1. vierigher liefden: brandende liefde (amor), zinnelijke liefde

2. bedien: beduiden, betekenen

3. vast murmurerende: Margrieta blijft zich inwendig verzetten tegen de verlokkingen van de duivelse verleider.

4. Sint Anna was de moeder van de moedermaagd Maria. Haar verering nam een hoge vlucht aan het einde van de Middeleeuwen.

5. tot haren accoorde: in hun macht

6. stelden die tafelen: zetten de tafels op

Margrieta antwoorde: “Ic wilt gaerne doen.”

Ende si ginc mede tot in die sale, daer die bose vianden saten als heeren. Margrieta die groete haren vader, ende hi seyde: “Dochter, sijt willecome! Comt, sidt bi mijnder syden! Wy willen gaen leven met blijschappen ende met vruechden. Coopman, comt ghy neven mijn dochter sitten! Wi willen solaes hantieren.”¹

Die coopman dancte den hertoge ende schaemde² hem seere. Ende die viant die als casteleyn daer sat, sach seer op Margrieten, ende si weder op hem.

Die vader seyde: “Margrieta, dochter, eet ende drinckt! Maect goede chiere!³ Hyer is wel waer mede.”⁴

[b1ra] Margrieta seide: “Vader, tis waer, mer laet ons ierst den *Benedicite* seggen, dat God gebenedije⁵ dit vleesche, broot ende wijn, ende al datter is te samen.”

“Neen,” seide die duvel, “dochter Margrieta, daer en leyt niet aen.⁶ Wilt vrolic sijn!”

“Jae,” seyde dander viant, “laet ons vrolic wesen, Margrieta, mijn lief, die ic aen uwen vader versocht hebbe, ende noch versoeken sal, als om u in eeren te stellene ende te maken van u mijn eyghen vrouwe.”

Margrieta sprac: “Ic danc u der eeren, mer eer wi eten oft drincken, so sal ic ons die tafel segenen: ‘*Benedicite*’.”

Die coopman antwoerde ende seyde: “*dominus*”.

Margrieta seide: “*nos et ea que sumus sumpturi benedicat dextera Cristi. In nomine patris et filii et spiritus sancti.*”⁷

Die coopman seide: “Amen!”

Met dat si die tafel aldus segenden, so wert daer een groot beroerte

1. solaes hantieren: plezier maken

2. De koopman schaamt zich in dit op het oog hoog aristocratische gezelschap.

3. Maect goede chiere!: Vermaak je!

4. Hyer is wel waer mede: Er is van alles. Tast toe!

5. gebenedije: zegene

6. daer en leyt niet aen: dat is niet nodig / belangrijk

7. Dit is hét middeleeuwse gebed dat aan een maaltijd vooraf gaat. Auteur / bron (nog) onbekend. De laatste woorden worden kracht bijgezet door vier kruistekens: In nomine patris † et filii † et spiritus † sancti † amen — zie hoofdstuk 18. De Nederlandse vertaling luidt: Heer, zegen ons, en de rechterhand van Christus zegene wat wij gaan eten. In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

van vianden. Elc nam een fackeel¹ vanden casteel, ende dander spijs
ende dranc, ende si vervoeren te samen met eenen groten stanck, so
datter scheen alle die vuylicheyt der werelt vergadert te sijn. Ende doer
die groote beroerte viel Margarieta ende die coopman ter aerden
neder in onmacht in grooter vervaerheden, alsoot wel te vermoeden is,
ende dat doert tempeest² der vianden diese gaerne bedrogen hadden.

1. fackeel: fascikel (onderdeel) [?] — de normale betekenis ‘bundel takken als
brandhout’ lijkt hier niet van toepassing.

2. tempeest: onweer, noodweer

margrieta seide vader tis waer mer
 laet ons icrst dē benedicite seggē dat
 god gebenedie dit vleesche broot en
 wijn en al datter is te samē. Een sei
 de die diuel, dochter margrieta daer
 en leyt niet aē wilt vollic sijn. Jae sep
 de dander viant laet os vollic wesen
 margrieta mij lief die icaen uwē va
 der verlocht hebbe en noch verloehē
 sal als om v in ceren te stellene en te
 maken van v mijn eyghen vrouwe
 Margrieta sprac danc v deereen
 mer eer wieren oft dunckē so sal ic os
 die tafel legē. *Sene dicitur.* Die coop
 man antwoerde en seide dominus.
 Margrieta seide. nos et ea que sum?
sumpturi benedicat dextera cristi. In
 nomine patris et filij et spūs sancti.
 die coopman seide amen. Met dat si
 die tafel aldus legendē. so wert daer
 een groot beroerte vā viandē. elc nā
 een sakeel vandē casteel. en dander
 spijse en dianc. en si veruoeren te sa
 men met eenē grote stanch. so datter
 scheen alle die vuplicheyt der werelt
 vergadert te sijn. En doer die groote
 beroerte viel margarieta en die coop
 man ter aerde neder in onmacht in
 grooter veruaerheden. alsoot wel te
 vmoedē is. en dat doert tempeest der
 viandē diese gaerne bedrogē haddē.
 ¶ Hoe die hertoghe claechde dat ver
 lies van sijn der dochter teghens sijn
 heren en vrouwē. en hoe haer figure
 ghestelt was voor die poote.

¶ Dat. x. capittel.

Mijn heerē te samen comt helpet
 my beclaghē dat groot verlies
 vā margrieten mijnder weerdigher
 dochter. Die ick verloos onnoselic in
 der iacht. en wat ridds wat mannen
 vā wapenē dat ic gefondē hebbe om

mijn schoone dochter si keeren al we
 der. en nyemant en hooit oft en ver
 neemt van haer dat mijnder herten
 hardt om te verdiagē is. En bi deser
 sake heb ic doē make dit ouer schone
 beelde. dwelc dat ghefigureert is nae
 mijnder weerder dochter. En dese sal
 men stellē voor die poote vā mijnē
 houē dat een pegelic sien mach haer
 maecte. ofte pemant bi auentuerē
 peuwers saghe daer si gedoelt ware
 dat hile hier beweghē mochte. hi sou
 de voor sinen loon hebbē. ¶. merc sil
 uers. Die herē sepdē te samen. o edel
 hertoghe van lymborch ghi doet seer
 wel. beterē raet en was noyt geuon
 den. iac om v dochter te crighē. want
 alst elc vernemē sal datter so vele toe
 staet. een pegelic sal staen om te ver
 weruen die. ¶. merck siluers oer op
 gestelt sijn. En heet ic euer aert eē rid
 der vā auentueren ic salder na gaen
 sien. Coentraert eē an der ridder seide
 ooc des ghelick. Dus was dat beelde
 ghestelt voor die poote vandē houē
 vā lymborch daer herē en vrouwen
 bi stondē dier sage. en voort al die ge
 meente vander stadt quā gelopē om
 dat beelde te siene. en een pegelic be
 claechde dat verlies vā margrieten.
 en dat om haer grote duecht en ome
 deerbaerhede die in haer was. Die
 moedere was seer diuchich om haer
 dochter. des ghelick ooc die vader. en
 al die ghemeente vandē lāde vā lym
 borch. en heindic haer broeder houē
 al. Dus was d; beelde vā margrietē
 seer besien. en met allē seer beclacht.
 ¶ Hoe margrieta en die coopmā ot
 wectē wter bedwelchedē. en hoe si hē
 vondē alleen. en dat al wech was.

¶ Dat. xi. capittel.

b i

*Hoe die hertoghe claechde dat verlies van sijnder dochter teghens
sijn heren ende vrouwen, ende hoe haer figure ¹
gbestelt was voor die poorte.*

Dat .x. capittel.

“Mijn heeren, te samen comt! Helpet my beclaghen dat groot verlies van Margrieten, mijnder weerdigher dochter, die ick verloos onnoselic in der jacht. Ende wat ridders, wat mannen van wapenen dat ic gesonden hebbe om [b1rb] mijn schoone dochter, si keeren al weder, ende nyemant en hoort oft en verneemt van haer, dat mijnder herten hardt om te verdragen is. Ende bi deser saken heb ic doen maken dit over schone beelde, dwelc dat ghefigureert ² is nae mijnder weerder dochter. Ende dese salmen stellen voor die poorte van mijnen hove, dat een yegelic sien mach haer maecsele. ³ Oftse yemant bi aventueren ⁴ yeuwers ⁵ saghe daer si gedoelt ware, dat hise hier beweghen ⁶ mochte, hi soude voor sinen loon hebben .c. merc ⁷ silvers!”

Die heren seyden te samen: “O, edel hertoghe van Lymborch, ghi doet seer wel! Beteren raet en was noyt gevonden, jae, om u dochter te crighen. Want alst elc vernemen sal datter so vele toe staet, een yeghelic sal staen om te verwerven die .c. merck silvers, dyer op gestelt ⁸ sijn.”

“Ende heet ic, Everaert, ⁹ een ridder van aventueren, ¹⁰ ic salder na gaen sien!”

1. figure: portret

2. ghefigureert: gekopieerd — Het geschilderde portret van Margriete is een bedenksel van de bewerker.

3. maecsele: uiterlijk

4. bi aventueren: bij toeval

5. yeuwers: ergens

6. hier beweghen: hier naartoe brengen

7. merck silver: half pond zilver [?] — Dit soort maten en gewichten is notoir vaag.

8. op gestelt: uitgelooft

9. Everaert: van oorsprong Germaanse mannennaam (met het hart van een everzwijn), die vooral in Brabant voorkwam.

10. ridder van aventueren: ridder zonder vaste woon- of verblijfplaats, die daarheen gaat waar wat te doen is.

Coenraert,¹ een ander ridder, seide ooc des ghelicx. Dus was dat beelde ghestelt voor die poorte vanden hove van Lymborch, daer heren ende vrouwen bi stonden diet sagen. Ende voort al die gemeente² vander stadt quam gelopen om dat beelde te siene, ende een yghelic beclaechde dat verlies van Margrieten, ende dat om haer grote duecht ende omme deerbaerhede die in haer was.

Die moedere was seer druckich³ om haer dochter, des ghelicx ooc die vader ende al die ghemeente vanden lande van Lymborch, ende Heindric, haer broeder, boven al. Dus was dat beelde van Margrieten seer besien ende met allen seer beclaecht.

1. Coenraert: dezelfde als Coenraet — van oorsprong Germaanse mannennaam (dappere raadgever), die vooral in Brabant voorkwam.

2. gemeente: het gewone volk

3. druckich: bedroefd